

מחשבת ישראל

לבתי ספר דתיים

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעה וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה חלקים, ובהם שבעה נושאים.

חלק ראשון	—	(18×2)	—	36	נקודות
חלק שני	—	(16×3)	—	48	נקודות
חלק שלישי	—	(16×1)	—	16	נקודות
סה"כ	—			100	נקודות

עליך לענות על שלושה נושאים, על פי ההוראות בשאלון.

ג. עליך לענות אך ורק על הפרקים שלמדת לקראת הבחינה החיצונית. אין לענות על שאלות בנושאים שלמדת בחלופת הערכה (30%).

ד. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ה. הוראות מיוחדות: כתוב תשובות קצרות ובהירות. בסס את דבריך על המקורות שלמדת.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

הערה: סדר הנושאים בבחינה אינו זהה לסדר הפרקים בספר הלימוד.
שים לב לכותרות הנושאים בבחינה.

השאלות

חלק ראשון (36 נקודות)

בחלק זה ארבעה נושאים. עליך לבחור בנושא אחד שלמדת לקראת הבחינה החיצונית.
אין לבחור בנושא שלמדת בחלופת הערכה.
בנושא שבחרת ענה על שתי שאלות (לכל שאלה – 18 נקודות).

הנושא: אדם מחפש את עצמו

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתיים מן השאלות 1-3.

1. א. הרב בר שאול, מצווה ולב.
הסבר כיצד אישיותו של איש החוץ משפיעה על תורתו ועל האפשרות שיחזור בתשובה. (9 נקודות)
- ב. הרב הירש, פירוש לספר בראשית.
"הדין האלוקי גזר קללה על האדמה ועל הנחש [...]. האדם לא נתקלל כל עיקר. דבר לא נשתנה בייעודו הנעלה ובכושרו למלא את ייעודו. רק התנאים החיצוניים נשתנו [...]. ואילו התפקיד עצמו [...] וכושרו למלאו לא נשתנו".
הסבר את הקטע המצוטט. (9 נקודות)
2. א. מהר"ל, תפארת ישראל.
אדם שהגיע לגיל מאה שנים טוען: "סיימתי את תפקידי בעולם, נתתי לנפש שלי את כל צרכיה".
מה היה מהר"ל עונה לאדם זה? בתשובתך התייחס למשל "העירוני שהיה נשוי לבת מלכים". (9 נקודות)
- ב. רמב"ם, הקדמה למשנה; הרב קוק, מוסר אביר.
כיצד יעניק האדם משמעות לחייו? ענה על פי רמב"ם והרב קוק. (9 נקודות)
3. א. הרב דסלר, מכתב מאלהו.
"שני הכוחות האלה – הנתינה והנטילה – הם שורשי כל המידות וכל המעשים".
על פי הרב דסלר, הסבר מדוע הנתינה והנטילה הן מידות חשובות מאוד. (9 נקודות)
- ב. הרב אשכנזי ("מניטור"), שבת ה'.
"בשלב ראשון ה' [...] הכין עולם שראוי למגורי אדם".
על פי הרב אשכנזי, העולם נמסר לאדם. מהו תפקיד האדם בעולם? (9 נקודות)

הנושא: אמונה ומידות

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתיים מן השאלות 4-6.

4. א. הרב פינקל, אור הצפון

- (1) על פי הרב פינקל, מדוע איננו מוצאים בתורה ציווי מפורש לאדם לקנות מידות טובות?
 (2) לדעתך, האם מעשי האלימות הרבים במדינת ישראל סותרים את דברי הרב פינקל בנוגע לטבע האדם?
 נמק את תשובתך.

(12 נקודות)

ב. הרב קוק, עין איה

"עצום את העיניים [...] נשכח את הכול".

(מתוך השיר "תן כתף", אביגדור המאירי)

בציטוט זה מוצגת דרך להתמודדות עם עצבות.

- על פי הרב קוק, האם הדרך המוצגת בציטוט היא הדרך העדיפה להתמודדות עם עצבות? נמק את תשובתך.
 (6 נקודות)

5. א. הרב דסלר, מכתב מאליהו

על פי שיטת הרב דסלר בעניין האהבה, מדוע לפעמים האהבה בין בני זוג אינה מאריכה ימים? (8 נקודות)

ב. הרב בן אמוזג, ישראל והאנושות

"בני בכרי ישראל" (שמות, ד', כ"ב).

- (1) מה הרב בן אמוזג לומד מפסוק זה על תפקידו של עם ישראל בעולם? הסבר כיצד הוא לומד זאת מן הפסוק.
 (2) מה הרב בן אמוזג לומד מפסוק זה על הקשר בין העמים האחרים לבין הקב"ה? הסבר כיצד הוא לומד זאת מן הפסוק.
 (10 נקודות)

6. א. מהר"ל, גבורות ה'

על פי מהר"ל, הסבר את הקשר בין כעסו של משה על עם ישראל (בדבריו: "שמעו נא המורים") לבין דברי הקב"ה:
 "יען לא האמנתם בי להקדישני". (8 נקודות)

ב. אריך פרום, אמונת האהבה

- (1) אריך פרום מציין ארבעה יסודות המשותפים לכל צורות האהבה.
 ציין שניים מהם, והסבר את הקשר בין היסודות שציינת לבין האהבה.
 (2) הדגם כיצד אחד מן היסודות שציינת בא לידי ביטוי בחיי היום-יום.
 (10 נקודות)

הנושא: אמונה בשעת משבר

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתיים מן השאלות 7-9.

7. א. הרב סולוביצ'יק, איש האמונה

(1) על פי הרב סולוביצ'יק, מהו תפקיד הייסורים הבאים על האדם?

(2) בחורה צעירה שחלתה במחלה קשה אמרה בריאיון אישי בטלוויזיה: "יש בי לפעמים כעס על אלוקים, אבל

אני לא חושבת שזה פוגע לי באמונה". האם אתה מזדהה עם דבריה? נמק את תשובתך.

(10 נקודות)

ב. הרב ברקוביץ', מאמרים על יסודות היהדות

הסבר את דברי הרב ברקוביץ' בעניין סבלו של איוב: "בגלל אמונתו אין איוב יכול לקבל [את] דברי הסנגוריה

על אלוקים". (8 נקודות)

8. א. רמב"ם, מורה נבוכים

להלן רשימה של כמה דברים רעים שקורים לאדם:

מחלת ריאות בעקבות עישון סיגריות, רעידת אדמה, מלחמות, הפסד כספי עקב הימורים, מום גופני מלידה, פגיעה שמקורה באלימות.

(1) מה הם שלושת סוגי הרעות הבאות על האדם שרמב"ם מונה? ציין בנוגע לכל אחד מן הדברים הרעים

שברשימה לאיזה סוג של רעה הוא מתאים.

(2) על פי רמב"ם, איזה סוג של רעה הוא המצוי ביותר? איזה סוג של רעה הכי פחות מצוי?

(12 נקודות)

ב. אברבנאל, פירוש לספר בראשית

על פי אברבנאל, הסבר את הדמיון בין התגובה לפחד של גיבור היוצא למלחמה ובין התגובה לפחד של אדם

מאמין הנמצא בצרה. (6 נקודות)

9. א. הרב עוזיאל, הגיוני עוזיאל, תכלית עקדת יצחק

"מעשה עקדה [...] נגלה לעינינו בכל הדרו בימינו אלו בשתי צורות".

על פי הרב עוזיאל, מה הם שני האירועים ההיסטוריים שבהם התגלה מעשה עקדה?

(8 נקודות)

ב. הרב סולוביצ'יק, על התשובה

"חוטא הבא לעשות תשובה על מעשים רעים שעשה בעבר [...] מה יעשה באותן שנים עֲבָרו של חטא

הצדורות לו (הנמצאות) בזיכרונו?"

(1) הסבר את שתי הדרכים להתמודדות עם זיכרון החטא שהרב סולוביצ'יק מציג.

(2) עם איזו מן הדרכים אתה מזדהה יותר? נמק את תשובתך.

(10 נקודות)

הנושא: גאולה וימות המשיח

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתיים מן השאלות 10-12.

10. א. הרב קוק, אורות הקודש

- (1) על פי הרב קוק, מהו מקומם של אידיאלים ב"מדינה רגילה שאינה עולה לערך גדול יותר מחברת אחריות", ומהו מקומם של אידיאלים במדינתנו, מדינת ישראל? לדעתך, מהו מקור ההבדל?
 - (2) לדעתך, האם יש סתירה בין דברי הרב קוק על מקומם של האידיאלים במדינת ישראל ובין המציאות במדינת ישראל כיום? הסבר את תשובתך.
- (9 נקודות)

ב. הרב כלפון, גאולת משה

- (1) על פי הרב כלפון, יש שתי קבוצות החלוקות בדעותיהן על האופן שבו יש להביא את הגאולה. כתוב את הדעה של כל אחת משתי הקבוצות האלה.
 - (2) "לפי דעתי רחוק מאוד שתהיה תנועה זו תנועה גשמית, ולדעתי תנועה שמימית היא זו". לאיזו תנועה התכוון הרב כלפון? הסבר מדוע הוא כינה אותה "שמימית".
- (9 נקודות)

11. א. ריה"ל, ספר הכוזרי

"אמר החבר: אכן, מצאת מקום חרפתי".
הסבר מהי החרפה שהחבר מתכוון אליה. (6 נקודות)

ב. הרב קוק, חזון הגאולה

- "את הלכנים אל הבניין יכולים לשאת גם אותם שאינם חודרים אל עומק סוד הישרים".
- (1) מהו ה"בניין"?
 - (2) הרב קוק כתב את המשפט הזה לקוראים חרדים. לדעתך, מדוע הוא ראה צורך לעשות זאת?
- (12 נקודות)

12. א. רמב"ן, פירוש לספר דברים

"כי בימי המשיח לא יהיה באדם חפץ, אבל יעשה בטבעו המעשה הראוי, ולפיכך אין בהם לא זכות ולא חובה, כי הזכות והחובה תלויים בחפץ".
הסבר את דברי רמב"ן אלה. (9 נקודות)

ב. הרב יואל טייטלבוים, ויאל משה

הרב טייטלבוים (האדמו"ר מסאטמר) כתב: "המדינה הציונית שהיא לגמרי נגד התורה הקדושה".
האם הרב טייטלבוים היה תומך במדינת ישראל אילו היא הייתה מנוהלת על פי ההלכה בכל התחומים? נמק את תשובתך. (9 נקודות)

חלק שני (48 נקודות)

עליך לענות על שלוש מן השאלות 13-16 (לכל שאלה – 16 נקודות).

הנושא: אני מאמין (נושא חובה)

13. א. הרב יוסף חיים מבגדד ("הבן איש חי"), משלי הבן איש חי
 על פי "הבן איש חי", מדוע האמונה מבוססת דווקא על מעמד הר סיני ולא על הוכחות אחרות?
 בסס את תשובתך על המשל שבדבריו. (8 נקודות)
- ב. רבנו בחיי, הקדמה לחובות הלבבות
 באחד ממוסדות החינוך הדתי החליטו להשקיע את כל הזמן המיועד ללימודי הקודש בק בלימוד הלכות מעשיות.
 לדעתך, כיצד היה רבנו בחיי מגיב על החלטה זו? נמק את תשובתך על בסיס דבריו ב"חובות הלבבות".
 (8 נקודות)
14. א. האדמו"ר הרב שלום בער שנאורסון מליובאוויטש, ספר המאמרים
 "התהוות (יצירת) העולמות [...] אינו כמו כלי הנעשה על ידי אומן (בעל מלאכה)".
 מהו ההבדל בין יצירת העולם ובין יצירת כלי? הסבר את תשובתך. (8 נקודות)
- ב. הרב קוק, אורות הקודש
 אילו היית מתמנה לנהל בית ספר, מהי האווירה החינוכית שהיית מנהיג בבית הספר, ומה הם חומרי הלמידה שהיית משתמש בהם?
 בסס את תשובתך על דברי הרב קוק באורות הקודש ("בקשת האני העצמי"). (8 נקודות)
15. א. רס"ג, אמונות ודעות
 "ואשר הביאני לבאר דבר זה (האמונות והדעות) הוא מפני שראיתי רבים מבני אדם באופן זה באמונותיהם ודעותיהם".
 ציין שלוש קבוצות שבשבילן כתב רס"ג את ספרו. (8 נקודות)
- ב. הרב דסלר, מכתב מאליהו
 "מי שבטבעו אינו כועס [...] על מהות הכעס עצמו לא יוכל לחשוב מכיוון שלא הרגישו מִיָּמִיו [...] וכן באמונה".
 על פי הרב דסלר, מהו הדמיון בין הכעס לאמונה? (8 נקודות)

16. א. ריה"ל, ספר הכוזרי, מאמר ראשון

(1) כתוב עיקרון אחד בהשקפתו של הפילוסוף.

(2) "אמר לו החכם המוסלמי: רבים המופתים (הניסים) שהִרְאוּ על ידי נביאנו (שנביאנו הראה לנו)".

לדעתו של מלך כוזר, איזה תנאי דרוש כדי שמופת יוכל להיות הוכחה "כי יש לא-לוה התחברות עם

בשר ודם?"

(9 נקודות)

ב. ר' נחמן מברסלב, ליקוטי מוהר"ן

"באמת הוא איסור גדול מאוד להיות מחִקֵּר [...] וללמוד ספרי החוכמות".

על פי דעתך, כתוב יתרון אחד וחסרון אחד לעבודת ה' הנעשית על ידי חקירות ולימוד בספרי החוכמה.

(7 נקודות)

חלק שלישי (16 נקודות)

בחלק זה שני נושאים. עליך לבחור בנושא אחד שלמדת לקראת הבחינה החיצונית.

אין לבחור בנושא שלמדת בחלופת הערכה.

בנושא שבחרת עליך לענות על שאלה אחת.

הנושא: אמונה, תרבות ויצירה

אם בחרת בנושא זה, ענה על אחת מן השאלות 17-18.

17. הרב קוק, הקדמה לשיר השירים

א. על פי הרב קוק, מדוע צחק רבי עקיבא בשעה שראה שועל יוצא מבית קודש הקודשים? (8 נקודות)

ב. "האהבה הטהורה הטבעית והאהבה הלאומית הנאורה והאהבה האלוקית הקדושה".

ציין שני גילויים של אהבה אצל רבי עקיבא (מלבד זה המוזכר בסעיף א). (8 נקודות)

18. הרב וינברג, שרידי אש

"הדתיות החד-צדדית, שוללת החיים וקנייניהם – התמוטטה".

א. מדוע "הדתיות החד-צדדית" שוללת את חיי החול? (8 נקודות)

ב. כיצד מוכיח הרב וינברג מן ההיסטוריה כי "הדתיות החד-צדדית" היא טעות? (8 נקודות)

הנושא: החיים והמוות

אם בחרת בנושא זה, ענה על אחת מן השאלות 19-20.

19. רמח"ל, דרך ה'

א. מהו ההבדל בין פעולת הנשמה על הגוף בחיי האדם לפני תחיית המתים לבין פעולתה על הגוף בחיי האדם

לאחר תחיית המתים? (8 נקודות)

ב. כיצד נקבעת מדרגתו של אדם בעולם הנשמות? (8 נקודות)

20. ריה"ל, ספר הכוזרי

א. כתוב את המשל ואת הנמשל ב"משל מלך הודו". (10 נקודות)

ב. הסבר מהו ההבדל בין היהדות לבין הדתות האחרות, על פי "משל מלך הודו". (6 נקודות)

בהצלחה!